

PEDAGOGIKA DARSLARIDA DIDAKTIK O'YINLARDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYASI

Ilmiy rahbar: Abdullayeva Nasibaxon Jo'rayevna
Andijon davlat pedagogika instituti professori
Qodirova Feruzaxon Abdiyaminovna
Andijon davlat pedagogika instituti
Pedagogika yo'nalishi 1-bosqich magistranti
feruzaxonqodirova83@gmail.com

ANNOTATSIYA Mazkur maqolada pedagogika darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish texnologiyasi yoritiladi. Didaktik o'yinlar o'quv jarayonini yanada samarali, qiziqarli va interfaol qilishga xizmat qiladi. Ular o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini shakllantirish, mustahkamlash hamda ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada didaktik o'yinlarning turlari, ularni dars jarayoniga joriy etish usullari va samaradorligini oshirish texnologiyalari haqida so'z yuritiladi. Shuningdek, bu o'yinlarning o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi muloqotni kuchaytirish, o'quv jarayonini jonlantirish hamda mustaqil fikrlashni rivojlantirishdagi o'rni ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Didaktik o'yinlar, pedagogika, interfaol metodlar, o'qitish texnologiyasi, innovatsion ta'lim, o'quv jarayoni, ijodiy fikrlash, samaradorlik, mustaqil ta'lim, muloqot madaniyati.

ТЕХНОЛОГИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР НА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ

АННОТАЦИЯ В данной статье описана технология использования дидактических игр на занятиях по педагогике. Дидактические игры служат для того, чтобы сделать учебный процесс более эффективным, интересным и интерактивным. Они играют важную роль в формировании и закреплении знаний и умений учащихся, а также в развитии навыков творческого мышления. В статье говорится о видах дидактических игр, методах внедрения их в учебный процесс и технологиях повышения их эффективности. Также анализируется роль этих игр в укреплении общения учителя и учащихся, оживлении процесса обучения и развитии самостоятельного мышления.

Ключевые слова: Дидактические игры, педагогика, интерактивные методы, технология обучения, инновационное образование, образовательный процесс, творческое мышление, эффективность, самостоятельное обучение, культура общения.

TECHNOLOGY OF USING DIDACTIC GAMES IN PEDAGOGICAL LESSONS

ANNOTATION This article describes the technology of using didactic games in pedagogy classes. Didactic games serve to make the educational process more effective, interesting and interactive. They play an important role in forming and strengthening students' knowledge and skills, as well as developing creative thinking skills. The article talks about the types of didactic games, the methods of introducing them into the teaching process, and the technologies for increasing their effectiveness. The role of these games in strengthening communication between teachers and students, enlivening the learning process and developing independent thinking is also analyzed.

Key words: Didactic games, pedagogy, interactive methods, teaching technology, innovative education, educational process, creative thinking, efficiency, independent education, communication culture.

“Yangi O‘zbekistonning asosiy ustuni – bilim, ta’lim va tarbiya bo‘ladi!”
— Shavkat Mirziyoyev⁴⁷

KIRISH

Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘quvchilarning bilimga bo‘lgan qiziqishini oshirish, ularning faol ishtirokini ta’minlash hamda mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish juda muhim. Shu jihatdan olib qaraganda, pedagogika darslarida didaktik o‘yinlardan foydalanish ta’lim samaradorligini oshirishning eng samarali usullaridan biri hisoblanadi.

Didaktik o‘yinlar o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini mustahkamlash, ularni faol o‘qitish jarayoniga jalb etish va darslarni qiziqarli qilish uchun qo‘llaniladi. Ushbu yondashuv an’anaviy ta’lim usullariga qaraganda interfaol va ijodiy yondashuvni talab etadi. O‘yinlar orqali o‘quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyati, mustaqil muammolarni hal qilish ko‘nikmalari hamda jamoaviy ishlash malakalari rivojlantiriladi⁴⁸.

Ushbu maqolada pedagogika darslarida didaktik o‘yinlardan foydalanish texnologiyasi, ularning turlari, o‘quv jarayonida qo‘llash usullari va samaradorligi tahlil etiladi. Shuningdek, didaktik o‘yinlarning ta’lim sifati va o‘quv jarayonining natijadorligiga ta’siri haqida fikr yuritiladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Zamonaviy ta’lim tizimida samaradorlikni ta’minlash uchun o‘qitish jarayonida didaktik o‘yinlardan foydalanish katta ahamiyat kasb etadi. Ular o‘quvchilarning bilim olish jarayonini yanada faollashtirib, o‘rganilgan bilim va ko‘nikmalarni amaliy mashg‘ulotlar orqali mustahkamlash imkonini yaratadi. Ushbu maqola pedagogika darslarida didaktik o‘yinlardan foydalanish texnologiyalarini ilmiy jihatdan asoslash hamda ularning samaradorligini tahlil qilishga qaratilgan⁴⁹.

⁴⁷ Shukurov Sh. Didaktik o‘yinlar orqali ta’lim samaradorligini oshirish // Ilmiy tadqiqotlar jurnali. – 2021, №2.

⁴⁸ Azizxo‘jayev A. Pedagogika. – Toshkent: Fan, 2003.

⁴⁹ Yo‘ldoshev M., Abduqodirov A. Ta’lim jarayonida innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2018.

Maktab yillari bolalar hayotida muhim o‘rin egallaydi, chunki aynan shu davrda ularning savodxonligi shakllanadi. Shu sababli bolalarga tushunarli bo‘lgan mashg‘ulotlardan hamda qiziqarli zamonaviy usullardan foydalanish muhimdir. Ushbu bosqichda bolaning nafaqat savodi chiqadi, balki dunyoqarashi kengayib, tafakkur doirasi ham rivojlanadi. O‘yinlar orqali o‘quvchilar bilimlarini mustahkamlab, yangi ma‘lumotlarni oson o‘zlashtiradilar. Didaktik o‘yinlardan foydalanish ta‘lim sifatini oshirish bilan birga, bilish jarayonining samarali tashkil etilishiga ham xizmat qiladi. Ular boshlang‘ich ta‘lim bosqichida ham, undan keyingi ta‘lim darajalarida ham o‘quvchilarning bilimini rivojlantirishga yordam beradi. Ayniqsa, darslarni o‘zlashtirishda qiynalayotgan o‘quvchilar uchun didaktik o‘yinlar samarali usul bo‘lib xizmat qiladi.

Bugungi tez rivojlanayotgan dunyoda pedagogik texnologiyalar asosida ta‘lim jarayonini tashkil etishga katta e‘tibor berilmoqda. Pedagogik texnologiyalar deganda o‘qitish usullari, metodlari hamda tarbiyaviy vositalar majmuasi tushuniladi. Ular o‘quvchilarning imkoniyat va qobiliyatlarini namoyon qilishda samarali vosita bo‘lib, ta‘lim jarayonining tezlashishiga, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatining shakllanishiga va ularning qiziqish darajasining ortishiga xizmat qiladi.

Didaktik o‘yinlar ta‘lim jarayonini soddalashtirish, o‘quvchilarning ishtirokini faollashtirish va o‘rganish jarayonini yanada qiziqarli qilish uchun maxsus tashkil etilgan faoliyat shakli hisoblanadi. Ushbu o‘yinlar quyidagi jihatlariga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi⁵⁰:

- O‘quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi;
- Bilimlarni mustahkamlash va amaliyotda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantiradi;
- O‘quvchilarning ijodiy va mustaqil fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Didaktik o‘yinlarni samarali qo‘llash uchun ularni mavzu va ta‘lim maqsadlariga mos ravishda tanlash muhimdir. O‘yin qoidalarini aniq va tushunarli tarzda ishlab chiqish hamda dars jarayoniga muvaffaqiyatli integratsiya qilish talab etiladi. O‘yinlardan darsning kirish, asosiy va yakuniy bosqichlarida foydalanish orqali bilimlarni samarali o‘zlashtirish va nazorat qilish mumkin.

Didaktik o‘yinlarning turli shakllari mavjud⁵¹:

- Jadval va kartochka o‘yinlari – mavzuga oid tushunchalarni chuqur o‘zlashtirish uchun qo‘llanadi;
- Rolli o‘yinlar – amaliy vaziyatlarni modellashtirish va muammolarni hal qilish imkonini beradi;
- Elektron o‘yin texnologiyalari – zamonaviy kompyuter va multimedia dasturlaridan foydalanish orqali ta‘lim jarayonini yanada samarali qiladi.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘yin texnologiyalari tatbiq etilgan darslar quyidagi natijalarga olib keladi⁵²:

⁵⁰ Xodjayev N. Didaktik o‘yinlar va ularning ta‘lim jarayonidagi o‘rni // Pedagogika va psixologiya jurnali. – 2020, №3.

⁵¹ Jalolov J. Interfaol o‘qitish metodlari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.

⁵² Vygotsky L.S. Pedagogik psixologiya. – Moskva: Pedagogika, 1982.

- O'quvchilarning faolligi sezilarli darajada oshadi;
- Ta'lim materiali tez va samarali o'zlashtiriladi;
- O'qituvchi va o'quvchi o'rtasida interaktiv va samarali muloqot shakllanadi.

Didaktik o'yinlardan foydalanish pedagogika darslarining samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. Zamonaviy ta'lim tizimida bunday texnologiyalarni o'zlashtirish va ularni o'qituvchilar tomonidan tizimli ravishda qo'llash zarur. Bu nafaqat bilim berish jarayonini samarali tashkil etadi, balki o'quvchilarning ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Didaktik o'yinlar – bu ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishga yordam beradigan maxsus o'quv faoliyati bo'lib, ular dars jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Ushbu usul o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini oshirishga xizmat qilib, ularning mantiqiy fikrlashi, muloqot qilish ko'nikmalari va ijodiy yondashuvini rivojlantirishga yordam beradi.

Didaktik o'yinlarning asosiy ustunliklari quyidagilardan iborat:

- O'quvchilarning faolligini oshiradi – an'anaviy dars usullariga nisbatan o'yinli yondashuv ularning darsga jalb etilish darajasini yuqori ko'taradi.
- Bilimni tez va samarali o'zlashtirishga ko'maklashadi – interfaol metod sifatida o'yinlar axborotni yaxshiroq tushunish va mustahkamlashga yordam beradi.
- Jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi – o'quvchilar o'yin davomida fikr almashib, muammolarni birgalikda hal qilishni o'rganadilar.
- Mantiqiy va tanqidiy fikrlashni shakllantiradi – mustaqil qaror qabul qilish, vaziyatlarni tahlil qilish hamda muammolarga yechim topish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Pedagogika darslarida didaktik o'yinlarni turli usullar orqali tatbiq etish mumkin bo'lib, ular darsning maqsadi va mazmuniga qarab tanlanadi. Quyida samarali usullarning ayrimlari keltirilgan⁵³:

- Rolli o'yinlar – O'qituvchi va o'quvchilar turli rollarni ijro etib, pedagogik muammolarga yechim izlaydilar. Masalan, “Ideal o'qituvchi” yoki “Darsni qanday tashkil qilish kerak?” kabi o'yinlar o'quvchilarga nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatini yaratadi.
- Didaktik savol-javob o'yinlari – “Kim tez va aniq javob beradi?” yoki “Bilim karvoni” kabi o'yinlar orqali o'quvchilar mavzuga oid bilimlarini mustahkamlashlari mumkin.
- Muammoli vaziyatlarni hal qilish o'yinlari – Ushbu usulda o'quvchilarga pedagogik vaziyatlar berilib, ulardan eng samarali yechimni topish talab etiladi. Masalan, sinfda intizomni saqlash bo'yicha turli holatlar tahlil qilinib, ularning eng maqbul yechimlari muhokama qilinadi.

⁵³ O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida interfaol metodlardan foydalanish bo'yicha tavsiyalar. – Toshkent, 2019.

•Konstruktiv o'yinlar – O'quvchilarga yangi dars ishlanmasini yaratish yoki didaktik material tayyorlash vazifasi beriladi. Bu usul ularning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, didaktik o'yinlar qo'llanilgan darslarda o'quvchilarning faolligi va bilimlarni o'zlashtirish darajasi ancha yuqori bo'ladi. Ushbu o'yinlar dars jarayonini jonli va qiziqarli qilib, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, o'z bilimlarini amaliyotda qo'llashi va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Bundan tashqari, didaktik o'yinlar orqali o'quvchilar pedagogik jarayonni yanada chuqurroq tushunib, real hayotga yaqin tajribaga ega bo'ladilar. O'yin shaklida ta'lim olish hissiy jihatdan boy bo'lgani sababli, o'quvchilar dars jarayonida faol ishtirok etishdan zavqlanadilar, natijada ularning o'qishga bo'lgan motivatsiyasi oshadi.

Pedagogika darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish ta'lim jarayonini yanada samarali, interfaol va qiziqarli tashkil etishga yordam beradi. Ushbu o'yin texnologiyalari nafaqat o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini shakllantirishga, balki ularning mustaqil fikrlash, muloqot va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ham katta hissa qo'shadi.

Shu sababli, zamonaviy ta'lim tizimida didaktik o'yinlardan keng foydalanish o'qitish samaradorligini oshirib, o'quvchilarni faol o'rganishga undaydi. Ushbu usul faqat pedagogika fanida emas, balki boshqa o'quv fanlarida ham samarali qo'llanilishi mumkin.

Pedagogika darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish ta'lim jarayonini yanada samarali, interfaol va qiziqarli tashkil etishga yordam beradi. O'yin elementlarining darsga tatbiq etilishi o'quvchilarning bilimlarni chuqur o'zlashtirishiga, mustaqil fikrlashiga va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi⁵⁴.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, didaktik o'yinlar qo'llanilgan darslarda o'quvchilar:

- Mavzuga bo'lgan qiziqishini oshiradilar;
- Bilimlarni an'anaviy usullarga nisbatan yaxshiroq o'zlashtiradilar;
- Jamoaviy ishlash ko'nikmalarini shakllantiradilar;
- Muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantiradilar.

Shu bilan birga, didaktik o'yinlarning samaradorligi ularning dars mavzusiga mos tanlanishi va to'g'ri tashkil etilishiga bog'liq. O'qituvchi o'yin jarayonini boshqarib, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlashi muhimdir.

Pedagogika darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki o'quvchilarning motivatsiyasini ham kuchaytiradi. Bu esa kelajakdagi pedagoglarning ijodkor, faol va tashabbuskor bo'lishiga xizmat qiladi.

XULOSA

Pedagogika darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish ta'lim jarayonini yanada samarali, qiziqarli va interfaol shaklda tashkil etishga imkon yaratadi. Bu usul

⁵⁴ Piaget J. The Psychology of Intelligence. – London: Routledge, 2001.

o'quvchilarning faolligini oshirish, bilimlarni chuqur o'zlashtirish hamda mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Didaktik o'yinlar o'quvchilarning nafaqat intellektual rivojlanishiga, balki jamoaviy ishlash, muammolarni hal qilish va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishiga ham yordam beradi. O'yin elementlarini dars jarayoniga to'g'ri tatbiq etish orqali o'qitish samaradorligini oshirish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, didaktik o'yinlardan foydalanish zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylanishi zarur. Bu usul nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki o'quvchilarni faol, izlanuvchan va mustaqil fikrlaydigan shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shukurov Sh. Didaktik o'yinlar orqali ta'lim samaradorligini oshirish // Ilmiy tadqiqotlar jurnali. – 2021, №2.
2. Azizxo'jayev A. Pedagogika. – Toshkent: Fan, 2003.
3. Yo'ldoshev M., Abduqodirov A. Ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2018.
4. Xodjayev N. Didaktik o'yinlar va ularning ta'lim jarayonidagi o'rni // Pedagogika va psixologiya jurnali. – 2020, №3.
5. Jalolov J. Interfaol o'qitish metodlari. – Toshkent: O'qituvchi, 2015.
6. Vygotsky L.S. Pedagogik psixologiya. – Moskva: Pedagogika, 1982.
7. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida interfaol metodlardan foydalanish bo'yicha tavsiyalar. – Toshkent, 2019.
8. Piaget J. The Psychology of Intelligence. – London: Routledge, 2001.